

VITA Huset

har hamnat i Berlin

Konstnären Ryan Mendoza har byggt upp ett stycke amerikansk historia – i Berlin. På hans innergård står nu det hus där medborgarrättsaktivisten ROSA PARKS flyttade in för 60 år sedan. Ett både hyllat och kritiserat projekt med oklart slut.

TEXT CARL UNDÉHN FOTO AXEL SCHMIDT

Två skolklasser sitter samlade framför ett litet tvåvåningshus i trä på en innergård i norra Berlin. Färgen flagnar på de svarta och vita träplankorna och fasaden har garanterat sett bättre dagar. Inklämt mellan kvarteret Weddings stora hyreskaserner i är den lilla träkåken en udda fågel.

Huset har fått stor uppmärksamhet i den tyska huvudstaden. Inte på grund av att byggnaden skeppades över från Detroit och byggdes upp bräda för bräda igen. Utan för kvinnan som flyttade in där för 60 år sedan.

Rosa Parks.

Medborgarrättskampen som 1955 vägrade ge upp sin plats för en vit passagerare på en buss i Montgomery, Alabama. Något hon som svart kvinna var skyldig att göra enligt rådande raslagar och därför greps av polis.

Strax efteråt inledde Montgomerys svarta befolkning en ett år lång bojkott av det lokala bussbolaget. Händelsen ses som startskottet för den svarta medborgarrättsrörelsen och en viktig del i USA historia.

– Det kommer hit för att lära sig om historien och uppleva en byggnad som är så bortglömd. För det här huset är en spegel som reflekterar läget

Fabia Mendoza, Rhea McCaulney och Ryan Mendoza är kamplystna.

i USA, säger den amerikanske konstnären Ryan Mendoza.

Det är han som tillsammans med sin tyska fru Fabia och Rosa Parks brorsdotter Rhea McCaulney ligger bakom att huset nu står i Berlin.

– Det är intressant när en konstnär inte är ute efter att göra något politiskt och sedan ändå hamnar i ett så extremt politiskt och kontroversiellt projekt, säger Fabia Mendoza som har dokumenterat hela resan i filmen *The White House*.

”Projektet” hon talar om är alltså det hus som nu står i deras trädgård - och som de egentligen önskar vore någon annanstans.

Rosa Parks lämnar fingeravtryck på polisstationen i samband med bussbojkotten 1956.

Studiebesök i Vita huset.

Huset är en spegel som reflekterar läget i USA.

Inte för att de inte tycker om det, tvärtom. Berlin har tagit emot huset med öppna armar och Ryan är inte sen med att medge att all uppmärksamhet är varje konstnärs våta dröm.

Men de hade aldrig tänkt sig att bo granne med en historisk byggnad dit det varje dag kommer nyfikna besökare.

– Det är ju vår trädgård. Om det var ett museum skulle det komma hundratals besökare varje dag. Det är nästan kriminellt att ingen institution gör det som vi gör, säger Fabia.

NU SITTER DE tre framför huset och svarar på frågor från skolbarnen som är på besök. Fabia som tolk mellan engelska och tyska, Ryan med en intensiv blick som inte riktigt passar till hans mjuka röst och Rhea med stora solglasögon utanpå de vanliga glasögonen.

– Var ”Auntie Rosa” snäll? frågar barnen och Rhea skrattar så att hon nästan tappar båda glasögonen.

– Snäll? Visst var hon snäll, Auntie Rosa älskade alla. Men jag är så trött på att höra när folk säger ”Ähhh, hon var en så blyg liten blomma”. Så helvete heller att hon var! svarar Rhea.

Händelsen på bussen 1955 är världshistoria. Vad som hände sen är det däremot färre som känner till.

Rosa Parks blev snabbt en ikon för medborgarrättsrörelsen, men det var inget som skyddade henne från hot och trakasserier. 1957 lämnade hon Alabama och flyttade till det lilla trähuset med tre sovrum och en toalett på South Deacon Street i Detroit.

Där bodde då redan hennes bror med sin familj på 13 barn.

– Vi älskade varandra så det var aldrig några problem. Min pappa sa alltid ”finns det hjärterum finns det stjärterum”, säger Rhea.

Förutom barnens nyfikenhet väcker onekligen hela situationen en del frågor.

Hur har ett hus där Rosa Parks bodde hamnat i Berlin, 670 mil från Detroit? Och borde det inte snarare vara amerikanska skolbarn som sitter där och ställer frågor?

Svaret hittas i det något otippade samarbetet mellan Ryan Mendoza och Rhea McCaulney.

En konstnär som skapar installationer av fallfärdiga hus och en brorsdotter som ville rädda minnet av sin faster.

Innan flytten hade huset förfallit i flera år. Till slut köpte Rhea det av staden Detroit för endast 500 dollar. Tanken var att skapa någon form av museum eller minnesplats.

Men det saknades pengar.

Hon kontaktade ett trettiotal institutioner utan att få napp och tiden började rinna iväg.

Staden ville riva huset, något som inte är ovanligt i Detroit där omkring 80 000 byggnader står tomma.

– Det föll ihop, plundrades på kablar och användes som knarkarkvart, säger Rhea.

Hon vägrade acceptera att det i USA inte skulle finnas en vilja att bevara en byggnad som Rosa Parks haft som hem.

Till slut hörde hon talas om Ryan Mendozas arbeten med förfallna hus och tog kontakt.

Huset på South Deacon Street var inte det första han skeppade över Atlanten. Efter uppväxten på den amerikanska östkusten flyttade han redan på 1990-talet till Europa. Här skapade han sig ett namn med sina tavlor i gränslandet mellan realism och expressionism.

När han i en installation ville undersöka sin egen amerikanska identitet gav han sig ut på jakt efter ett hus som liknade det hans mormor haft i Pennsylvania. Ett klassiskt amerikanskt ”three bedroom” med veranda.

Precis det hittade han billigt i Detroit och byggnaden ställdes ut i Rotterdam.

– Det första projektet utlöste kontroverser, det blev missförstått. Alla övergivna hus i Detroit har lett till en form av ”fattigturism” som lockar folk att besöka gamla ruckel, säger Fabia.

Vid mitten av 1950-talet hade bilstaden Detroit nästan två miljoner invånare. I dag finns endast 700 000 av dem kvar.

Det slitna trähuset i Berlin är därför också berättelsen om de täta banden mellan

”
Jag var
färgblind
tills jag kom
till Detroit.

medborgarrättsrörelsen och utvecklingen i Detroit.

För Rosa Parks var långt ifrån ensam om att söka sig dit i hopp om ett bättre och friare liv med arbete i den stora bilindustrin.

Den svarta befolkningen ökade från fyra procent 1920 till 40 procent 1970 för att i dag utgöra över 80 procent.

Amerikaner älskar ju statistik så naturligtvis finns det även detaljerade kartor över befolkningen i Detroit.

På dem syns en tydlig, nästan överklig, uppdelning mellan svarta och vita. Rakt genom staden skär vägen 8 Mile Road. Söder om den ligger centrala Detroit med 82 procent svarta. Norr om dem börjar förorterna – med 83 procent vita.

– I USA har du fortfarande en ”post-segregation”. Segregationen slutade så du kunde gå vart du ville, men effekterna finns kvar. Vissa bodde i vissa kvarter, de fortsatte gå till samma ställen och i samma skolor, säger Ryan.

För även om rasdiskriminering på pappret var mindre i norra USA var det inget färgblindt samhälle fritt från rasism. Det är nämligen framförallt en grupp som har lämnat Detroit – vita medelklassfamiljer.

Rosa Parks själv kommenterade att hon ”inte ser särskild stor skillnad i rasrelationerna mellan Montgomery och Detroit”.

Och i takt med att den svarta befolkningen ökade flyttade den vita därifrån.

– Jag var färgblind tills jag kom till Detroit och

upptäckte att jag var vit. Innan tänkte jag aldrig på min hudfärg och behövde heller aldrig göra det, säger Ryan.

Att just han som vit nu framställs som räddaren av Rosa Parks hus har heller inte tagits emot positivt av alla.

– Vissa tycker att jag borde ha lagt alla delar i ett förråd och vänta på att någon ur den svarta befolkningen satte ihop det igen, säger han och fortsätter:

– De menar att projektet borde finansieras av en vit person, som en slags vedergällning. Och till viss del är jag delaktig i det här för att jag håller med om det.

Ryan menar att han gav sig in i projektet med en naiv bild av hur komplicerad och laddad frågan är men har lärt sig mycket under resans gång.

– Det är djupa ämnen som handlar om bilden av den vite mannen som världens räddare och vitas privilegier i samhället. saker jag inte visste någonting om innan jag blev inblandad i det här.

ROSA PARKS HUS innehåller alltså flera lager berättelser ur USA:s historia. Är då verkligen Berlin den rätta platsen att visa upp det på?

Rhea tycker att intresset i den tyska huvudstaden visar att det i alla fall finns en stor förståelse för dess värde, kanske till och med större än i USA.

Men trots välkommandet i Berlin är målet ändå att återföra huset till hemlandet. Tysklands utrikesminister Sigmar Gabriel har skrivit till Michelle Obama i frågan och en institution har erbjudit 50 000 dollar i stöd.

– Vi behöver få politiker involverade men också en kurator. Någon som förstår hur viktig denna byggnad är, säger Ryan.

Drömmen är att huset en dag en dag ska stå i Vita Husets trädgård i Washington DC.

I väntan på en lösning blir det kvar i paret Mendozas trädgård i Berlin. I något de beskriver som en ”exil tills hemlandet förstått vad det gått miste om”. ■

DET GÅR ATT besöka Rosa Parks hus i Berlin. Några officiella öppettider finns dock inte; är paret Mendoza på plats släpper de in intresserade.

Rosa Parks brorsdotter Rhea McCaulney berättar för tyska skolbarnen.